

مركز پژوهش‌های روانشناختی

96170-82201

دانشگاه آزاد اسلامی
واحد شیراز

بررسی رابطه صلاحیت‌های حرفه‌ای دبیران با خلاقیت شغلی آنها در مدارس دوره دوم متوسطه شاخه نظری شهرستان چالوس

سیما سیماری

دانش‌آموخته کارشناسی ارشد برنامه‌ریزی درسی و دبیر ریاضی دوره متوسطه دوم دبیرستان‌های چالوس، مازندران، ایران (نویسنده
مستول)

sima_simyari@yahoo.com

مهرداد باروج کیاکلایی

دانش‌آموخته کارشناسی ارشد چوب و کاغذ (صنایع سلولزی) و معاون آموزشی آموزش و پرورش شهرستان چالوس، مازندران، ایران
mehrzadbarooj@gmail.com

چکیده

پژوهش حاضر با هدف بررسی رابطه صلاحیت‌های حرفه‌ای دبیران با خلاقیت شغلی آنها در مدارس دوره دوم متوسطه شاخه نظری شهرستان چالوس انجام شده است. این پژوهش به لحاظ هدف، کاربردی و به لحاظ روش اجرا، توصیفی از نوع همبستگی بوده است. جامعه آماری پژوهش شامل ۱۶۹ دبیر دوره دوم متوسطه شاخه نظری شهرستان چالوس (۱۰۵ زن و ۶۴ مرد) در سال تحصیلی ۹۷-۱۳۹۶ بود که از این تعداد، برحسب فرمول کوکران ۱۱۷ نفر (۷۳ زن و ۴۴ مرد) به روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای برحسب جنسیت به عنوان نمونه پژوهش انتخاب شدند. ابزار گردآوری داده‌ها، پرسشنامه‌های استاندارد صلاحیت‌های حرفه‌ای معلمان بابایی (۱۳۹۳) و خلاقیت شغلی جزئی و همکاران (۱۳۸۲) بود. روایی صوری و محتوایی پرسشنامه‌ها به تأیید متخصصان رسیده و پایایی آنها به روش آلفای کرونباخ به ترتیب ۰/۸۶ و ۰/۸۷ به دست آمده است. فرضیه‌های پژوهش با استفاده از آزمون‌های همبستگی پیرسون و رگرسیون چندگانه مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند. یافته‌های پژوهش نشان داد که بین صلاحیت‌های حرفه‌ای دبیران با خلاقیت شغلی آنها رابطه مثبت و معناداری وجود دارد ($P \leq 0/05$). همچنین، مؤلفه‌های صلاحیت‌های حرفه‌ای دبیران از توان پیش‌بینی ۴۴/۶ درصد واریانس خلاقیت شغلی برخوردار بودند ($P \leq 0/05$). بنابراین، بهبود صلاحیت‌های حرفه‌ای دبیران دوره دوم متوسطه شاخه نظری موجب افزایش خلاقیت شغلی آنان می‌شود.

واژگان کلیدی: صلاحیت‌های حرفه‌ای، خلاقیت شغلی، دبیران دوره دوم متوسطه

دانشگاه آزاد اسلامی
واحد تهران

مقدمه

سازمان‌های امروزی به‌طور پیوسته با پویایی، پیچیدگی، ابهام، سنت‌گریزی و تأثیرپذیری دایمی از محیط مواجه هستند. در نتیجه تغییر را به‌عنوان ضرورتی اجتناب‌ناپذیر پذیرفته‌اند. از طرفی، مهم‌ترین عامل بهره‌وری در جامعه، نیروی انسانی است و بهبود و توسعه سرمایه انسانی هر جامعه به شکوفایی آن منجر می‌شود. بنابراین، موفقیت هر نظام آموزشی نیز بیشتر از هر عاملی، به دانش و مهارت‌های حرفه‌ای معلمان آن نظام بستگی دارد (فرزانه و همکاران، ۱۳۹۴). معلم کارگزار اصلی تعلیم و تربیت و روح نظام آموزشی هر کشور است و با سعی و تلاش معلم است که اهداف متعالی نظام آموزشی کشور محقق می‌شود (عبدالهی و همکاران، ۱۳۹۳). معلم به‌عنوان مهم‌ترین رکن آموزش باید مورد توجه اساسی متخصصان آموزشی قرار گیرد (حاتم‌زاده و همکاران، ۱۳۹۵)؛ چرا که کیفیت آموزش و پرورش یک ملت به‌وسیله کیفیت معلمان آن تعیین می‌شود (Abe, 2014). همچنین، از بین بسیاری از عوامل مانند ویژگی‌های فردی، خانوادگی و تجارب دوره کودکی و نوجوانی که بر عملکرد تحصیلی دانش‌آموزان تأثیر می‌گذارند، عوامل مرتبط با مدرسه و به‌ویژه نقش معلمان پررنگ‌تر است (Yusuf and Dada, 2016). از این‌رو، صلاحیت‌های معلمی مهم‌ترین مسأله‌ای است که در خصوص معلمان باید مورد توجه برنامه‌ریزان درسی و آموزشی قرار گیرد (کریمی، ۱۳۸۷).

صلاحیت‌های حرفه‌ای مجموعه‌ای از شایستگی‌ها شامل دانش، مهارت و نگرش است که به تناسب هر شغل یا حرفه تعیین و توسط فرد در فرایندهای آموزشی و تجربی در محیط‌های آموزشی، کاری و جامعه کسب شده و تبدیل به رفتار حرفه‌ای می‌شود (رحیمی، ۱۳۹۱). بدیهی است که شیوه تفکر و باورهای معلم بر رفتار و تصمیم‌های او در داخل و خارج از کلاس درس تأثیر می‌گذارد. معلم علاوه بر این که باید بر موضوعات مختلف تسلط داشته باشد، لازم است که بر راهبردها و شیوه‌های مختلف تدریس نیز مسلط باشد و توانایی ادراک فرایندهای یادگیری دانش‌آموزان را داشته باشد (Meri and Ilsley, 2006). در این راستا، صلاحیت‌های حرفه‌ای به مجموعه‌ای از دانش‌ها و تجارب شخصی، مهارت‌ها و گرایش‌های معلم گفته می‌شود که از طریق آنها معلمان به دنبال بهبود کارایی و ارائه کیفیت سطح بالا و ایجادکننده تجارب یادگیری برای همه دانش‌آموزان می‌باشند (عبدالهی و همکاران، ۱۳۹۳). منظور از صلاحیت‌های حرفه‌ای معلمی، مجموعه شناخت‌ها، گرایش‌ها و مهارت‌هایی است که معلم با کسب آنها می‌تواند در جریان تعلیم و تربیت به پرورش جسمی، اخلاقی، عاطفی، اجتماعی، عقلانی و معنوی فراگیران کمک کند و می‌توان آن‌را در سه حیطه شناختی، عاطفی و مهارتی طبقه‌بندی کرد. صلاحیت‌های شناختی^۱ شامل مجموعه آگاهی‌ها، بینش‌ها و مهارت‌های ذهنی است که معلم را در شناخت و تحلیل مسایل و موضوع‌های مرتبط با تعلیم و تربیت توانا می‌سازد. منظور از صلاحیت‌های عاطفی^۲ شامل مجموعه علائق و گرایش‌های معلم نسبت به مسایل و موضوع‌های مرتبط با تعلیم و تربیت است. صلاحیت‌های مهارتی^۳ نمایانگر مجموعه مهارت‌ها و توانایی‌ها عملی مرتبط با فرایند تعلیم و تربیت است. برای مثال، آگاهی از مبانی تعلیم و تربیت، شناخت علائق و توانایی‌های ذهنی یادگیرنده، آگاهی از اهداف، اصول و روش‌های تعلیم و تربیت جزء صلاحیت‌های شناختی؛ عشق به معلمی، تعلق خاطر به معنویت و پرورش آن در دانش‌آموزان، نوع دوستی و علاقه به دانش، جزء صلاحیت‌های عاطفی و مهارت در ارزشیابی آموخته‌های دانش‌آموزان، مهارت در تدریس و مهارت در تهیه طرح درس جزء صلاحیت‌های مهارتی معلمان محسوب می‌شوند (ایروانی و همکاران، ۱۳۸۷). معلمان اثربخش^۴ به‌وسیله عملکردشان شناخته می‌شوند و نه از طریق پس‌زمینه یا تجاربشان. علی‌رغم تصور متداول، معلمان اثربخش براساس جایی که درس خوانده‌اند یا مدت‌زمانی که تحت آموزش قرار گرفته‌اند، شناخته نمی‌شوند. بهترین روش ارزیابی اثربخشی معلمان این است که به عملکرد شغلی آنان نگاه شود که شامل چیزهایی است که در کلاس درس انجام می‌دهند و میزان پیشرفت دانش‌آموزانشان در آزمون‌های پیشرفت تحصیلی است. معلمان باکیفیت کسانی هستند که موجب یادگیری دانش‌آموزان می‌شوند (Yusuf and Dada, 2016).

برشمردن ویژگی‌ها و صلاحیت‌های حرفه‌ای معلمان دشوار است، زیرا اجتماعات و اقشار گوناگون اجتماعی، با فلسفه‌ها و دیدگاه‌های مختلف، انتظارات متفاوتی از معلمان دارند و تغییرات سریع علوم و فناوری نیز صلاحیت‌های مورد نیاز معلمان را برای انجام وظایفشان دچار تغییر و تحول می‌کند. مطالعات متعددی که در زمینه بررسی و شناسایی صلاحیت‌های حرفه‌ای معلمان انجام گرفته، نشان‌دهنده آن

- 1 . Cognitive Competencies
- 2 . Affective Competencies
- 3 . Skill Competencies
- 4 . Effective Teachers

دانشگاه آزاد اسلامی
واحد تهران

است که اگرچه صلاحیت‌های مشترک زیادی بین این مطالعات وجود دارد، اما این تحقیقات ابعاد و دسته‌بندی‌های متفاوتی از صلاحیت‌های حرفه‌ای معلمان ارائه کرده‌اند (عبدالهی و همکاران، ۱۳۹۳). نتایج پژوهشی که در مورد ادراک معلمان تازه‌کار از مفهوم صلاحیت انجام شده است، نشان داد که صلاحیت‌های حرفه‌ای معلمان به سه بخش دانش حرفه‌ای، عمل حرفه‌ای و تعهد حرفه‌ای تقسیم می‌شود. دانش حرفه‌ای شامل دانش محتوایی، دانش درباره دانش‌آموزان و دانش درباره یاددهی-یادگیری است. دانش حرفه‌ای شامل برنامه‌ریزی برای یادگیری، ایجاد یک محیط یادگیری و ارزیابی و ارزشیابی یادگیری است. تعهد حرفه‌ای شامل یادگیری حرفه‌ای، مشارکت، رهبری، ارزش‌ها، ارتباطات و اخلاق است (Huntly, 2008). در پژوهش دیگری که با عنوان «بررسی مقایسه‌ای استانداردهای حرفه‌ای برای معلمان تایلندی و آسه‌آن» انجام شد، این نتیجه به‌دست آمد که استانداردهای حرفه‌ای معلمان متشکل از هفت بعد می‌باشد که عبارتند از: (۱) استانداردهای دانش؛ (۲) استانداردهای تجربه حرفه‌ای؛ (۳) استانداردهای عملکردی؛ (۴) استانداردهای اخلاق حرفه‌ای؛ (۵) استانداردهای رفتار و ویژگی‌های فردی؛ (۶) استانداردهای پیشرفت و مشارکت حرفه‌ای؛ (۷) استانداردهای مشارکت و روابط اجتماعی (Vesamavibool et al., 2015).

کریمی (۱۳۸۷) در مطالعه صلاحیت‌های حرفه‌ای معلمان دوره ابتدایی، ۱۳ مؤلفه را به‌عنوان صلاحیت‌های حرفه‌ای این معلمان شناسایی کرد که عبارتند از: (۱) آموزشی؛ (۲) تدریس؛ (۳) علمی؛ (۴) رفتاری؛ (۵) شخصیتی؛ (۶) اجتماعی؛ (۷) فکری؛ (۸) مدیریتی؛ (۹) عملکردی؛ (۱۰) اخلاقی؛ (۱۱) حرفه‌ای؛ (۱۲) یادگیری مادام‌العمر؛ (۱۳) فناوری. عبدالهی و همکاران (۱۳۹۳) در پژوهش خود به این نتیجه رسیدند که صلاحیت‌های حرفه‌ای معلمان مدارس دوره ابتدایی شامل هفت بعد (پیش‌نیازهای معلم، ویژگی‌های شخصی معلم، برنامه‌ریزی و آمادگی، مدیریت و سازماندهی کلاس درس، آموزش یا تدریس، نظارت بر پیشرفت و توان دانش‌آموزان و مسئولیت‌های حرفه‌ای) است که در بعد پیش‌نیازهای معلم، داشتن توانایی کلامی برای انتقال مفاهیم به دانش‌آموزان؛ در بعد نظارت بر پیشرفت دانش‌آموزان، توضیح تکالیف به زبان روشن؛ در بعد مسئولیت‌های حرفه‌ای، داشتن رفتار و تعامل محترمانه با والدین دانش‌آموزان؛ در بعد برنامه‌ریزی و آمادگی، بیان نتایج درس به زبان روشن؛ در بعد مدیریت و سازماندهی کلاس درس، آماده کردن پیشاپیش مواد آموزشی برای استفاده در کلاس؛ در بعد ویژگی‌های شخصی معلم، ایجاد فرصت‌هایی برای موفقیت همه دانش‌آموزان و در بعد آموزش یا تدریس، بهره‌گیری از مفاهیم و زبان متناسب با سن و سوابق دانش‌آموزان، مهم‌ترین شایستگی‌های شناسایی شده است که معلمان اثربخش باید از آنها برخوردار باشند. ملایی‌نژاد (۱۳۹۱) و بابایی (۱۳۹۳) صلاحیت‌های حرفه‌ای معلمان را شامل سه صلاحیت حرفه‌ای دانسته‌اند. در پژوهش حاضر نیز با توجه به گوناگونی صلاحیت‌های حرفه‌ای معلمان و جامع بودن این صلاحیت‌ها، همین سه صلاحیت حرفه‌ای مد نظر قرار گرفته‌اند که عبارتند از:

۱. صلاحیت‌های شناختی - مهارتی: صلاحیت‌های شناختی - مهارتی معلمی عبارت است از مجموعه‌ای از شناخت‌ها و معلوماتی که ضروری است معلم با توجه به حرفه و موضوع درسی نسبت به آنها اشراف و تسلط داشته باشد؛ مانند دانش مربوط به توانایی‌ها، ارزش‌ها و علایق دانش‌آموزان، دانش مربوط به چگونگی رشد دانش‌آموزان، مهارت استفاده از روش‌های تدریس مناسب با موضوع درس، مهارت استفاده از دانش، توانایی‌ها و علایق دانش‌آموزان در کلاس درس و ...
۲. صلاحیت‌های نگرشی - رفتاری: صلاحیت‌های نگرشی - رفتاری معلمی عبارت از مجموعه‌ای از باورها، نگرش‌ها، علاقه‌مندی‌ها و خلقیاتی که ضروری است معلم با توجه به حرفه معلمی نسبت به آنها گرایش و التزام داشته باشد؛ مانند تعهد به یادگیری دانش‌آموزان، احترام به برابری فردی دانش‌آموزان، تشخیص و احترام به تفاوت‌های قومی، فرهنگی و مذهبی، تعهد به ارزش‌ها و قوانین جامعه و ...
۳. صلاحیت‌های مدیریتی: صلاحیت‌های مدیریتی عبارت است از مجموعه‌ای از مهارت‌های مدیریتی که ضروری است معلم با توجه به حرفه معلمی و موضوع درسی نسبت به آنها اشراف و تسلط داشته باشد؛ مانند توانایی تفکر عقلانی و قدرت استدلال، توانایی برنامه‌ریزی و سازماندهی درس، توانایی مدیریت کلاس، توانایی استفاده بهینه از زمان و ... (ملایی‌نژاد، ۱۳۹۱؛ بابایی، ۱۳۹۳).

آموزش متوسطه هم مرحله‌ای از آموزش و پرورش است که طی آن دانش‌آموزان جوان به افرادی مستقل و مسئول میدل می‌شوند و در این دوره دانش‌آموزان علم و مهارت لازم را جهت ورود به زندگی آینده خود کسب می‌کنند. این دوره آموزشی که حد فاصل بین آموزش ابتدایی و عالی است و سنین ۱۳ سالگی تا ۱۸ سالگی را دربرمی‌گیرد، شامل دوره متوسطه اول (دوره راهنمایی سابق) و متوسطه دوم (دبیرستان) در ایران است. از جمله هدف‌های مطلوب آموزش متوسطه می‌توان به فراهم کردن شرایط کسب قابلیت‌های تحصیلی، شغلی،

دانشگاه آزاد اسلامی
واحد تهران

Comal

شهروندی و تدبیر اشاره کرد (موسی‌پور، ۱۳۹۰). نظر به اهمیت آموزش متوسطه به‌عنوان یکی از حلقه‌های زنجیر آموزشی و به‌ویژه کارکرد دوره دوم متوسطه در آماده کردن دانش‌آموزان برای ورود به دانشگاه یا بازار کار، پژوهش‌های مختلفی نیز در خصوص صلاحیت‌های حرفه‌ای معلمان دوره متوسطه انجام گرفته‌اند. ایزدی و همکاران (۱۳۹۱) در پژوهشی با عنوان «بررسی صلاحیت‌های حرفه‌ای معلمان مرد دوره متوسطه شاخه علوم انسانی بر مبنای رویکرد سازنده‌گرایی (مورد مطالعه: استان مازندران)» ضمن معرفی چهار مؤلفه (زمینه‌گرایی، دانش‌آموزمحوری و تعامل، تفسیرگرایی و ارزشیابی کیفی) به‌عنوان صلاحیت‌های حرفه‌ای سازنده‌گرایی، به این نتیجه رسیدند که دبیران مرد دوره متوسطه از صلاحیت‌های حرفه‌ای مبتنی بر رویکرد سازنده‌گرایی برخوردارند، هرچند که اساس عملکرد آنها بر رویکرد سازنده‌گرایی قرار ندارد. حاتم‌زاده و همکاران (۱۳۹۵) در پژوهش خود با عنوان «شناسایی صلاحیت‌های حرفه‌ای مربیان مراکز دولتی آموزش فنی و حرفه‌ای شهر تهران»، صلاحیت‌های حرفه‌ای این مربیان را در هشت دسته شامل مهارت‌های مدیریت و سازماندهی محیط یادگیری؛ مهارت‌های طراحی، برنامه‌ریزی تدریس و عرضه مطالب درسی در کلاس و کارگاه؛ مهارت‌های پایه و اساسی؛ مهارت‌های مفهومی و تفکر؛ مهارت‌های مرتبط با دنیای کسب‌وکار؛ مهارت‌های ارتباطی؛ مهارت‌ها و ویژگی‌های شخصی؛ و مهارت‌های ارزشیابی گزارش نموده‌اند. پژوهشی که با عنوان «تربیت معلم، اثربخشی مدرسه و بهبود: بررسی صلاحیت‌های حرفه‌ای و تحصیلی بر اثربخشی شغلی معلمان در مدارس متوسطه نیجریه» انجام شد، نتایج به‌دست آمده حاکی از آن بود که معلمان دوره متوسطه به دانش حرفه‌ای و مهارت‌های تدریس حرفه‌ای نیاز دارند، همان‌طور که به دانش عمومی وسیع در زمینه اخلاقیات، خدمات، سرمایه فرهنگی، نظرسنجی نهادی نیازمندند. مهم‌تر از همه این‌که معلمان برای انجام دادن فرایندهای آموزشی به‌طور مؤثر باید از نظر تحصیلی و حرفه‌ای آموزش ببینند (Meri and Ilesley, 2006) علی‌پور (۱۳۹۰) در پایان‌نامه خود با عنوان «بررسی رابطه بین صلاحیت‌های حرفه‌ای معلم با خودراهبری دانش‌آموزان مقطع متوسطه شهر بیرجند»، صلاحیت‌های حرفه‌ای معلم را در سه محور کلی ارزش‌های حرفه‌ای، دانش و درک و تدریس در نظر گرفته است. نتایج این پژوهش که وضعیت خودراهبری دانش‌آموزان را با توجه به مؤلفه‌های صلاحیت حرفه‌ای معلم بررسی کرده است، نشان‌دهنده آن بود که همه مؤلفه‌های صلاحیت حرفه‌ای معلم با مؤلفه‌های خودراهبری دانش‌آموزان در ارتباط هستند. از بین صلاحیت‌های حرفه‌ای معلم، دانش و درک و تدریس معلم نسبت به مؤلفه ارزش‌ها و عمل حرفه‌ای معلم بیشترین ارتباط را با خودراهبری دانش‌آموزان داشته‌اند. بنابراین، با بالا رفتن هر یک از مؤلفه‌های صلاحیت حرفه‌ای معلم بر مقدار خودراهبری فراگیران نیز افزوده می‌شود. فرزانه و همکاران (۱۳۹۴) طی پژوهشی که تحت عنوان «بررسی رابطه صلاحیت‌های حرفه‌ای با توانمندی روان‌شناختی دبیران دوره متوسطه شهرستان شیروان» انجام دادند، صلاحیت‌های حرفه‌ای را شامل صلاحیت‌های رفتاری، فکری، آموزشی، توسعه حرفه‌ای، اخلاق حرفه‌ای، فناوری و تدریس در نظر گرفته و به این نتیجه رسیدند که وضعیت صلاحیت‌های حرفه‌ای دبیران دوره متوسطه شهرستان شیروان بالاتر از حد متوسط و میانگین فرضی قرار دارد؛ بین شاخص‌های کلی صلاحیت‌های حرفه‌ای و توانمندی روان‌شناختی دبیران رابطه مثبت و معناداری وجود دارد؛ سه مؤلفه صلاحیت فکری، صلاحیت رفتاری و صلاحیت اخلاق حرفه‌ای سهم معناداری در پیش‌بینی توانمندی روان‌شناختی دبیران دارند. فخاری اشرفی (۱۳۹۱) در پژوهشی که با هدف بررسی تأثیر مهارت‌های اینترنتی بر مهارت‌های حرفه‌ای معلمان دوره متوسطه استان مازندران انجام داد، مهارت‌های حرفه‌ای معلمان را مشتمل بر طراحی آموزشی، روش تدریس، فناوری آموزشی و ارزشیابی تحصیلی دانسته و دریافت که مهارت اینترنتی و حرفه‌ای معلمان در حد متوسط است و میزان مهارت‌های حرفه‌ای معلمان در مؤلفه‌های فناوری آموزشی با ۷۳/۱۹ درصد، طراحی آموزشی با ۶۳/۳۵ درصد، روش تدریس با ۵۷/۷۷ درصد و ارزشیابی تحصیلی با ۵۹/۷۰ درصد به ترتیب بیشترین میزان مهارت را به خود اختصاص داده‌اند. دیگر نتایج این پژوهش حکایت از آن داشت که هرچه میزان مهارت اینترنتی معلمان بیشتر باشد، مهارت‌های حرفه‌ای آنان مطلوب‌تر است.

عصر حاضر که با چالش‌های پیچیده و بسیار در جامعه، نحوه انجام کار و برقراری ارتباط با دیگران و نیز نحوه یادگیری افراد را تحت تأثیر قرار داده است، موجب تغییر در نقش معلم از انتقال‌دهنده صرف اطلاعات به هدایت‌کننده و تسهیل‌گر یادگیری و راهنمایی دانش‌آموز شده است. این تغییر نقش معلم که بر پرورش مهارت‌های دانش‌آموزان، یادگیری چگونه یاد گرفتن، توسعه برنامه درسی و استفاده از راهبردهای متنوع تدریس تأکید دارد، نه‌تنها از اهمیت مقام معلم نمی‌کاهد، بلکه مستلزم دانش و مهارت جدید و خلاقیت معلم است (کریمی، ۱۳۸۷). خلاقیت در این عصر یک عامل رو به رشد در محافل علمی محسوب می‌شود و سازمان‌ها نیز به در اختیار گرفتن نیروهای خلاق و اثربخش نیازمندی بیشتری نشان می‌دهند (محرابی و همکاران، ۱۳۹۱)، زیرا عدم نوآوری و خلاقیت می‌تواند برای سازمان‌ها خطرناک باشد و سازمان‌ها را از صحنه رقابت خارج سازد (احمدی و همکاران، ۱۳۹۰). خلاقیت مفهومی است که در چاقوب‌های نظری متفاوت

دانشگاه آزاد اسلامی
واحد شیراز

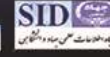
مانند رفتارگرایی^۱، سازنده‌گرایی^۲، سازنده‌گرایی اجتماعی^۳ و نظریه سیستم‌ها^۴ مورد بررسی قرار گرفته است (Aschenbrenner et al., 2010). «خلاقیت، توانایی مرزشکنی یا توانایی سفر به فراسوی چارچوب استانداردهای علمی، شغلی، حرفه‌ای و اجتماعی را در برمی‌گیرد. خلاقیت، هم درک و پذیرش الگوهای قبلی و هم تشکیل و ابداع الگوهای جدید را در حوزه‌های مختلف شامل می‌شود» (عصاره، ۱۳۸۹: ۵۷). خلاقیت، استعدادی بالقوه و همگانی است که می‌توان آن را با شناخت عوامل مؤثر بر آن، پرورش داد و شکوفا کرد. به عبارت دیگر، خلاقیت یک مهارت است و طی فرایندی شکل می‌گیرد و ناگهانی به دست نمی‌آید (زاهدبابلان و سیدکلان، ۱۳۹۴). خلاقیت، شکوفاشدنی است؛ بدین صورت که این مهارت در محیط کلاس و سپس تعمیم آن در محیط زندگی قابل پرورش است. معلمان مبتکر و خلاق، زمینه‌ساز بالندگی هرچه بیشتر تفکر خلاق دانش‌آموزان می‌باشند (محمدی و همکاران، ۱۳۹۴). تفکر خلاق، تفکری است که به نحوی تشکیل شده تا منجر به نتایج خلاق و تازه شود. بنابراین، ملاک نهایی خلاقیت، محصول یا بازده آن است (عصاره، ۱۳۸۹). ویژگی‌هایی از قبیل انگیزه پیشرفت سطح بالا، کنجکاوی فراوان، علاقه‌مندی زیاد به نظم و ترتیب در کارها، قدرت ابراز وجود و خودکفایی، شخصیت غیرمتمتعرف، غیررسمی و کامروا، پشتکار و انضباط در کارها، استقلال، طرز فکر انتقادی، انگیزه‌های زیاد و دانش وسیع، اشتیاق و احساس سرشار، زیباپسندی و علاقه‌مندی به آثار هنری، علاقه کم به روابط اجتماعی و حساسیت زیاد نسبت به مسایل اجتماعی، تفکر شهودی و قدرت تأثیرگذاری بر دیگران جزء ویژگی‌های افراد خلاق ذکر شده‌اند (سیف، ۱۳۹۵). به طور کلی، می‌توان گفت که خلاقیت به معنای خلق کردن چیزی تازه و منحصر به فرد است که به گونه‌ای مناسب و مفید موجب حل یک مسأله، سؤال یا نیاز علمی، صنعتی یا اجتماعی شود (احمدی و همکاران، ۱۳۹۰). نیاز به افراد خلاق و نوآور در آموزش و پرورش و دیگر مراکز علمی آموزشی، اهمیتی دوچندان دارد، زیرا این مراکز نقش بسیار مهمی در تعلیم و تربیت نیروی انسانی متعهد و متخصص برای کلیه سازمان‌ها و ادارات به عهده دارند (غفوری و همکاران، ۱۳۸۸). معلمان بهره‌های اصلی توسعه و ترویج خلاقیت محسوب می‌شوند، به گونه‌ای که پرورش خلاقیت در دانش‌آموزان یک کشور مستلزم آموزش و تربیت معلمانی خلاق است. از این رو، ایجاد جوّ کلاس درسی که منجر به تفکر خلاق و انتقادی شود، با رفتار معلمان رابطه دارد. معلمان خلاق برای تربیت دانش‌آموزان متفکر، از روش‌های تعاملی متنوعی مانند بحث در گروه‌های بزرگ، آموزش در گروه‌های کوچک، گروه‌های حل مسأله و گروه‌های مباحثه دوتایی استفاده می‌کنند. این معلمان به منظور پرورش تفکر خلاق و انتقادی در دانش‌آموزان، اصول زیر را در کلاس درس مورد توجه قرار می‌دهند:

۱. گسترش آزادی روانی در کلاس درس
 ۲. توسعه ارتباطات عاطفی و عقلانی
 ۳. ایجاد جوّ همدلی و درک دیگران
 ۴. توجه به استقلال و فردیت دانش‌آموزان و عدم تأکید افراطی بر هنجار گروهی
 ۵. احترام به عقاید شاگردان و کمک به تجدید سازمان عقاید آنان
 ۶. احترام به پرسش‌های شاگردان و هدایت پرسش‌های بی‌ربط به سوی مسأله اصلی (عصاره، ۱۳۸۹).
- توجه به توانایی‌های ذهنی و خلاقیت معلمان می‌تواند آنها را در کسب هدف‌های سازمانی و تحقق اثربخشی و کارایی بالا موفق گرداند. در این زمینه، نتایج پژوهش حسینی (۱۳۸۶) که با هدف بررسی تأثیر برنامه آموزش خلاقیت معلمان بر خلاقیت، خودپنداره و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان به روش نیمه‌تجربی و از طریق طرح سالمون انجام گرفت، نشان داد که برنامه آموزشی خلاقیت معلمان بر افزایش خلاقیت و پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان تأثیر داشته است، هرچند که تأثیر این برنامه بر خودپنداره دانش‌آموزان رد شده است. همچنین، حسینی (۱۳۸۲) طی مطالعه‌ای با عنوان «بررسی تأثیر برنامه آموزش خلاقیت بر دانش، نگرش و مهارت معلمان» به این نتیجه رسید که اگر به معلمان ساختار آموزشی مناسبی ارائه شود، دانش آنها افزایش می‌یابد و نگرش آنها تغییر می‌کند و می‌توانند از مهارت‌های نوین تدریس و آموزش مبتنی بر رشد خلاقیت دانش‌آموزان بهره بگیرند. پژوهش دیگری که توسط کاظم‌پور و همکاران (۱۳۹۱) با عنوان «مطالعه تأثیر برنامه‌های مصوب آموزش خلاقیت بر صلاحیت‌های حرفه‌ای معلمان» بر ۳۰ نفر از معلمان دوره راهنمایی شهرستان رودسر انجام شد، بیانگر آن بود که برنامه‌های مصوب آموزش خلاقیت باعث بهبود دانش، نگرش و مهارت تدریس معلمان شده است. همچنین،

- 1 . Behaviorism
- 2 . Constructivism
- 3 . Social Constructivism
- 4 . Systems Theory

دانشگاه آزاد اسلامی
واحد تهران

نتایج نشانگر آن بود که اثربخشی برنامه‌های مصوب آموزش خلاقیت بر صلاحیت‌های حرفه‌ای معلمان زن و مرد، تنها در متغیر مهارت تدریس، با هم متفاوت بود و در متغیرهای دانش و نگرش، تفاوتی نداشت. علاوه بر این، پژوهشگران در پژوهشی تحت عنوان «میزان مهارت‌های تدریس خلاق مورد استفاده توسط معلمان مطالعات اجتماعی در اردن در پرتو متغیرهای صلاحیت، تجربه و جنسیت» دریافتند که میزان مهارت‌های تدریس خلاق مورد استفاده توسط معلمان درس مطالعات اجتماعی در پرتو متغیرهای صلاحیت، تجربه و جنسیت زیاد بود و تفاوت آماری معناداری در بین معلمان با توجه به مؤلفه صلاحیت وجود داشت؛ به طوری که معلمان دارای مدرک تحصیلی کارشناسی ارشد و نیز از نظر مؤلفه تجربه، معلمان دارای سابقه کاری کم‌تر از پنج سال بیش از سایر معلمان در تدریس مطالعات اجتماعی از شیوه‌های خلاق بهره می‌گرفتند. همچنین، در میزان استفاده از روش‌های تدریس خلاق در درس مطالعات اجتماعی بین معلمان زن و مرد تفاوت معناداری به دست نیامد (Al-Assaf and Awamleh, 2013).

با توجه به نیاز آموزش و پرورش کشور به پرورش خلاقیت دانش‌آموزان، باید با تغییر و تحول برنامه‌های سنتی و هدایت آموزش به سمت برنامه‌های خلاق، به غنی‌سازی محیط آموزشی و ارایه برنامه خلاق پرداخت (کازم‌پور و همکاران، ۱۳۹۱). نظام آموزشی ایران برای پرورش خلاقیت کودکان و نوجوانان نیازمند تحول اساسی است و معلمان از عناصر کلیدی این نظام هستند (حسینی، ۱۳۸۶). نگرش معلمان به خلاقیت، میزان شناخت آنها از این امر و نوع نگرش و نحوه تدریس آنان تأثیر مستقیمی بر غنی‌سازی محیط کلاس درس برای رشد خلاقیت دانش‌آموزان دارد. لذا، لازم است معلمان خلاق باشند تا نگرش و مهارت‌های لازم برای رشد توانایی‌های خلاق دانش‌آموزان را کسب نمایند (حسینی، ۱۳۸۲). از طرفی، چون تأکید برنامه‌ریزی آموزشی از آموزش کمی به آموزش کیفی تغییر یافته است، موضوعی همانند اثربخشی و صلاحیت‌های حرفه‌ای معلمان به‌عنوان هدفی نوین عرضه می‌شود (محمدی و همکاران، ۱۳۹۴). مطالبی که مطرح شد، ضرورت ارتقای صلاحیت‌های حرفه‌ای معلمان و خلاقیت را برای آنان روشن می‌سازد. بنابراین، انتظار می‌رود که صلاحیت‌های حرفه‌ای معلمان پیش شرط لازم برای خلاقیت آنان باشد و به معلمان کمک کند تا همه همت و توان خود را به میدان عمل مدرسه و کلاس درس آورده و از خلاقیت خود برای رسیدن به اهداف آموزشی مدرسه استفاده نمایند. با این وجود، رابطه صلاحیت‌های حرفه‌ای معلمان با خلاقیت شغلی آنها در داخل و حتی خارج از کشور، از سابقه نظری و پژوهشی کافی برخوردار نیست. از این‌رو، پژوهشگر مطالعه موضوع مذکور را در بین دبیران دوره دوم متوسطه شاخه نظری که به عنوان مهم‌ترین اهرم آموزشی در برانگیختن دانش‌آموزان برای ادامه تحصیل در دانشگاه یا ورود به بازار کار محسوب می‌شوند، ضروری دیده است.

با توجه به ماهیت و اهداف پژوهش، مسأله پژوهش حاضر بررسی رابطه صلاحیت‌های حرفه‌ای دبیران با خلاقیت شغلی آنها در مدارس دوره دوم متوسطه شاخه نظری شهرستان چالوس بود. در این راستا، فرضیه‌های زیر مورد آزمون قرار گرفتند:

۱. بین صلاحیت‌های حرفه‌ای دبیران با خلاقیت شغلی آنها رابطه مثبت وجود دارد.
 ۲. مؤلفه‌های صلاحیت‌های حرفه‌ای دبیران از توان پیش‌بینی خلاقیت شغلی آنها برخوردارند.
- با توجه به مطالب فوق، مدل مفهومی پژوهش حاضر به صورت شکل (۱) ارائه شده است.

شکل ۱: مدل مفهومی پژوهش

روش تحقیق

پژوهش حاضر به لحاظ هدف، کاربردی و از نظر شیوه گردآوری داده‌ها، جزء پژوهش‌های توصیفی از نوع همبستگی است. جامعه آماری این پژوهش شامل کلیه دبیران دوره دوم متوسطه شاخه نظری شهرستان چالوس در سال تحصیلی ۹۷-۱۳۹۶ بود که تعداد آنها برابر با ۱۶۹ نفر (۱۰۵ زن و ۶۴ مرد) بود. براساس فرمول کوکران با سطح خطای ۵ درصد، تعداد ۱۱۷ نفر (۷۳ زن و ۴۴ مرد) از دبیران دوره دوم متوسطه شاخه نظری این شهرستان به عنوان نمونه آماری انتخاب شدند. روش نمونه‌گیری در این پژوهش، نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای برحسب جنسیت دبیران بود. با توجه به احتمال افت نمونه، تعداد ۱۲۵ پرسشنامه توزیع شد که در نهایت از بین پرسشنامه‌هایی که به پژوهشگر باز گردانده شدند، ۱۱۵ پرسشنامه (۷۲ زن و ۴۳ مرد) به طور کامل پاسخ داده شده بودند و همین تعداد نیز مورد تجزیه و تحلیل آماری قرار گرفتند.

در این پژوهش از پرسشنامه‌های صلاحیت‌های حرفه‌ای معلمان بابایی (۱۳۹۳) و خلاقیت شغلی جزنی و همکاران (۱۳۸۲) استفاده شده است. پرسشنامه صلاحیت‌های حرفه‌ای معلمان که توسط بابایی (۱۳۹۳) تهیه شده، مؤلفه‌های اصلی آن برگرفته از پژوهش ملایی‌نژاد (۱۳۹۱) است. این پرسشنامه شامل ۳۹ سؤال در طیف لیکرت ۵ گزینه‌ای از خیلی کم تا خیلی زیاد (نمره ۱ تا ۵) می‌باشد که سه بعد صلاحیت‌های حرفه‌ای معلمان (صلاحیت‌های شناختی- مهارتی، نگرشی- رفتاری و مدیریتی) را می‌سنجد. دامنه نمره کل پرسشنامه بین ۳۹ تا ۱۹۵ است. برای به دست آوردن نمره هر بعد باید نمره‌های سؤال‌های مربوط به آن بعد را با هم جمع کرد. نمره کل پرسشنامه نیز از مجموع نمره‌های همه سؤال‌های آن به دست می‌آید. روایی صوری و محتوایی این پرسشنامه براساس نظرات صاحب‌نظران علوم تربیتی مورد تأیید قرار گرفته است. همچنین، ضرایب پایایی مؤلفه‌های این پرسشنامه به روش آلفای کرونباخ برای صلاحیت‌های شناختی- مهارتی، صلاحیت‌های نگرشی- رفتاری، صلاحیت‌های مدیریتی و کل پرسشنامه به ترتیب ۰/۹۱، ۰/۹۰، ۰/۹۰، ۰/۹۶ و (بابایی، ۱۳۹۳) و ۰/۹۵، ۰/۹۴، ۰/۹۶، ۰/۹۷ (ملایی‌نژاد، ۱۳۹۱) به دست آمده است که قابل قبول می‌باشند. پرسشنامه خلاقیت شغلی جزنی و همکاران (۱۳۸۲) شامل ۳۷ گویه و تک بعدی است. شیوه نمره‌گذاری این آزمون به صورت سه گزینه‌ای (موافق، نامطمئن و مخالف) است. حداقل نمره‌ای که پاسخ‌دهنده می‌تواند در این آزمون آخذ کند، صفر و حداکثر نمره برابر با ۷۴ است. شیوه نمره‌گذاری عینی این پرسشنامه از دامنه صفر تا ۲ (برخی اوقات به گونه معکوس) است. این پرسشنامه دارای روایی سازه بوده و از طریق تحلیل عامل، با روش عناصر اصلی^۱ و شیوه چرخش واریماکس^۲ مشخص گردیده است. در راستای اندازه‌گیری روایی بیرونی، این پرسشنامه به همراه پرسشنامه خلاقیت تورنس^۳ و پرسشنامه خلاقیت عابدی به عنوان ملاک‌های بیرونی اجرا شده است. از طریق تحلیل‌های آماری مشخص گردید که پرسشنامه خلاقیت شغلی، بالاترین میزان همبستگی را با نمرات خلاقیت پرسشنامه عابدی نشان می‌دهد و پرسشنامه خلاقیت تورنس نیز حاکی از آن است که این محاسبات، معرف روایی بیرونی ابزار است. بنابراین، پرسشنامه سنجش خلاقیت شغلی به عنوان ابزاری مناسب در سنجش خلاقیت کاربرد دارد و دارای روایی درونی و بیرونی است. پایایی این مقیاس در مرحله اجرای مقدماتی و اجرای نهایی با استفاده از شیوه آلفای کرونباخ به ترتیب ۰/۷۴ و ۰/۷۸ به دست آمده که نشان‌دهنده ویژگی ثبات‌پذیری آن است. همچنین، ضریب پایایی آن با استفاده از روش اسپیرمن - براون^۴ برابر ۰/۸۲ به دست آمده که نمایانگر پایایی مقبول آن است (جزنی و همکاران، ۱۳۸۲، به نقل از ساعتچی و همکاران، ۱۳۹۳).

در این پژوهش برای سنجش روایی از روش روایی صوری و محتوایی بهره گرفته شد و به این منظور از نظرات اساتید و متخصصان حوزه تعلیم و تربیت استفاده شد و روایی پرسشنامه‌ها به تأیید صاحب‌نظران رسیده است. برای تعیین پایایی پرسشنامه‌ها از روش ضریب آلفای کرونباخ استفاده شد. بنابراین، پس از جمع‌آوری داده‌ها از نمونه اولیه که شامل ۳۰ دبیر دوره دوم متوسطه شاخه نظری بود، داده‌ها وارد نرم‌افزار SPSS²² شدند و ضریب آلفای کرونباخ پرسشنامه صلاحیت‌های حرفه‌ای معلمان به مقدار ۰/۸۶ و برای مؤلفه‌های صلاحیت‌های شناختی- مهارتی، صلاحیت‌های نگرشی- رفتاری، صلاحیت‌های مدیریتی به ترتیب ۰/۷۹، ۰/۸۱ و ۰/۸۰ و برای پرسشنامه خلاقیت شغلی ۰/۸۷ محاسبه گردید که چون ضرایب به دست آمده بیشتر از ۰/۷ می‌باشند، حاکی از پایایی قابل قبول پرسشنامه‌ها است. تجزیه و تحلیل داده‌ها در دو سطح آمار توصیفی و آمار استنباطی و با استفاده از نرم‌افزار آماری SPSS²² انجام شده است. در بخش آمار

- 1 . Principle Component
- 2 . Rotation Varimax
- 3 . Torrance
- 4 . Spearman- Brown

دانشگاه آزاد اسلامی
واحد شیراز

توصیفی از مشخصه‌های آماری نظیر فراوانی، میانگین، انحراف معیار و در بخش استنباطی از آزمون کولموگروف- اسمیرنف، ضریب همبستگی پیرسون و تحلیل رگرسیون چندگانه استفاده شده است.

یافته ها

یافته‌های توصیفی پژوهش نشان می‌دهد که از ۱۲۵ پرسشنامه پخش شده، ۱۱۵ پرسشنامه تکمیل گردید که از بین آنان ۷۲ زن و ۴۳ مرد (۶۲/۶ درصد زن و ۳۷/۴ درصد مرد) بودند. از نظر متغیر سطح تحصیلات، ۶۷/۸ درصد دارای تحصیلات کارشناسی و ۳۲/۲ درصد دارای تحصیلات کارشناسی ارشد و بالاتر بوده‌اند. از نظر سابقه کاری، ۱۶/۵ درصد سابقه کاری زیر ۱۰ سال، ۴۸/۷ درصد بین ۱۰ تا ۲۰ سال و ۳۴/۸ درصد بالای ۲۰ سال بوده‌اند.

در جدول (۱) نتایج آمار توصیفی (میانگین و انحراف معیار) و آزمون کولموگروف- اسمیرنف جهت بررسی نرمال بودن توزیع داده‌ها ارائه شده است.

جدول ۱: مقادیر شاخص‌های توصیفی و آزمون نرمال بودن در خصوص متغیرهای پژوهش

متغیر	انحراف معیار \pm میانگین	آماره k-S	سطح معناداری
صلاحیت شناختی- مهارتی	$40/73 \pm 8/904$	۰/۷۵۲	۰/۶۲۳
صلاحیت نگرشی- رفتاری	$32/40 \pm 5/974$	۰/۸۹۹	۰/۳۹۴
صلاحیت مدیریتی	$35/23 \pm 13/225$	۰/۶۱۴	۰/۸۴۶
صلاحیت های حرفه ای دبیران	$108/36 \pm 23/167$	۰/۷۱۴	۰/۶۸۸
خلاقیت شغلی	$49/69 \pm 15/207$	۱/۳۴۴	۰/۰۵۴

با توجه به جدول (۱)، میانگین صلاحیت شناختی- مهارتی برابر با (۴۰/۷۳)، صلاحیت نگرشی- رفتاری برابر با (۳۲/۴۰)، صلاحیت مدیریتی برابر با (۳۵/۲۳)، صلاحیت‌های حرفه‌ای دبیران برابر با (۱۰۸/۳۶) و میانگین خلاقیت شغلی برابر با (۴۹/۶۹) می‌باشد. همچنین، سطح معناداری آزمون کولموگروف- اسمیرنوف برای تمامی متغیرهای پژوهش بزرگ‌تر از مقدار ۰/۰۵ است. در نتیجه، تمامی متغیرهای پژوهش دارای توزیع نرمال می‌باشند. بنابراین، از آزمون‌های پارامتریک مانند همبستگی پیرسون و رگرسیون چندگانه برای تجزیه و تحلیل فرضیه‌های پژوهش استفاده شده است.

در ادامه به بررسی فرضیه‌های پژوهش پرداخته شده است.

فرضیه اول: بین صلاحیت‌های حرفه‌ای دبیران با خلاقیت شغلی آنها در مدارس دوره دوم متوسطه شهرستان چالوس رابطه مثبت وجود دارد.

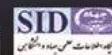
برای بررسی رابطه بین صلاحیت‌های حرفه‌ای دبیران با خلاقیت شغلی آنها با توجه به نرمال بودن توزیع متغیرها از آزمون همبستگی پیرسون استفاده شده است. نتایج مربوط به این آزمون در جدول (۲) داده شده است.

جدول ۲: نتایج آزمون همبستگی بین صلاحیت‌های حرفه‌ای دبیران با خلاقیت شغلی آنها

تعداد نمونه	مقدار همبستگی	ضریب تعیین (R^2)	سطح معناداری
۱۱۵	۰/۶۴۸	۰/۴۱۹	۰/۰۰۱

دانشگاه آزاد اسلامی
واحد شیراز

با توجه به جدول (۲)، سطح معناداری آزمون کوچکتر از مقدار ۰/۰۵ شده است. بنابراین، در سطح اطمینان ۹۵٪ نتیجه می شود که بین صلاحیت های حرفه ای دبیران با خلاقیت شغلی آنها رابطه وجود دارد. همچنین، با توجه به مقدار همبستگی (۰/۶۴۸) نتیجه می شود که بین صلاحیت های حرفه ای دبیران با خلاقیت شغلی آنها رابطه مثبتی وجود دارد. با توجه به مقدار ضریب تعیین نتیجه می شود که ۴۱/۹٪ از تغییرات خلاقیت شغلی دبیران توسط صلاحیت های حرفه ای آنها قابل تبیین است.

فرضیه دوم: مؤلفه های صلاحیت های حرفه ای دبیران از توان پیش بینی خلاقیت شغلی آنها برخوردارند.
برای بررسی تأثیر مؤلفه های صلاحیت های حرفه ای دبیران (متغیرهای مستقل) بر خلاقیت شغلی دبیران (متغیر وابسته) از رگرسیون چندگانه استفاده شده است. نتایج مربوط به این آزمون در جداول (۳) تا (۵) داده شده است.

جدول ۳: خلاصه مدل رگرسیون چند متغیره به شیوه همزمان مؤلفه های صلاحیت های حرفه ای دبیران و خلاقیت شغلی آنها

خطای انحراف استاندارد تخمین	ضریب تعیین تعدیل شده adj R ²	ضریب تعیین R ²	ضریب همبستگی
۱۱/۴۶۹	۰/۴۳۱	۰/۴۴۶	۰/۶۶۸

نتایج جدول (۳) نشان می دهد که ضریب همبستگی صلاحیت های حرفه ای دبیران و خلاقیت شغلی دبیران ۰/۶۶۸ می باشد. همچنین، با توجه به میزان ضریب تعیین R² مشخص می شود که مؤلفه های صلاحیت های حرفه ای دبیران در مجموع ۴۴/۶ درصد واریانس خلاقیت شغلی دبیران را پیش بینی می کنند.

جدول ۴: آنالیز واریانس برای بررسی کفایت مدل رگرسیونی

سطح معناداری	مقدار آماره F	میانگین مربعات	درجه آزادی	مجموع مربعات	منبع تغییرات
		۳۹۲۰/۰۴۸	۳	۱۱۷۶۰/۱۴۴	مدل رگرسیونی
۰/۰۰۱	۲۹/۷۹۹	۱۳۱/۵۵۱	۱۱۱	۱۴۶۰۲/۱۱۴	باقیمانده
			۱۱۴	۲۶۳۶۲/۲۵۸	کل

با توجه به داده های جدول (۴)، سطح معناداری آزمون کوچکتر از مقدار ۰/۰۵ است. در نتیجه مدل رگرسیونی برازش داده شده از کفایت مناسبی برخوردار است.

جدول ۵: ضرایب مسیره های رگرسیونی و آزمون معناداری ضرایب

متغیر	ضرایب غیر استاندارد		ضریب استاندارد B	مقدار آماره t	سطح معناداری
	B	انحراف معیار			
مقدار ثابت	-۵/۴۸۲	۶/۵۲۹	---	-۰/۸۴۰	۰/۴۰۳
صلاحیت شناختی-مهارتی	۰/۴۵۵	۰/۱۴۷	۰/۲۶۶	۳/۰۹۲	۰/۰۰۳
صلاحیت نگرشی-رفتاری	۰/۸۵۴	۰/۲۱۲	۰/۳۳۶	۴/۰۲۳	۰/۰۰۱
صلاحیت مدیریتی	۰/۲۵۵	۰/۱۰۱	۰/۲۲۲	۲/۵۳۶	۰/۰۱۳

دانشگاه آزاد اسلامی
واحد تهران

همان‌طور که از داده‌های جدول (۵) مشخص است، سطح معناداری تمامی مؤلفه‌های صلاحیت‌های حرفه‌ای دبیران کوچک‌تر از مقدار ۰/۰۵ است. لذا، نتیجه می‌شود که بر خلاقیت شغلی دبیران مؤثر هستند. با توجه به ستون ضرایب β مشخص است که مؤلفه «صلاحیت نگرشی-رفتاری» با ضریب $\beta = ۰/۳۳۶$ از لحاظ تأثیرگذاری در رتبه اول، مؤلفه «صلاحیت شناختی-مهارتی» با ضریب $\beta = ۰/۲۲۶$ از لحاظ تأثیرگذاری در رتبه دوم و مؤلفه «صلاحیت مدیریتی» با ضریب $\beta = ۰/۲۲۲$ از لحاظ تأثیرگذاری در رتبه سوم قرار دارند. با توجه به مثبت بودن مقادیر ضرایب β نتیجه می‌شود که رابطه بین مؤلفه‌های صلاحیت‌های حرفه‌ای با خلاقیت شغلی دبیران مثبت و مستقیم است.

بحث و نتیجه‌گیری

یافته‌های این پژوهش نشان داد که بین صلاحیت‌های حرفه‌ای دبیران دوره دوم متوسطه شاخه نظری با خلاقیت شغلی آنها رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. این یافته با نتایج پژوهش رحمانی‌فر (۱۳۹۲) که رابطه مثبت و معنادار بین صلاحیت‌های حرفه‌ای دبیران زبان انگلیسی با خلاقیت آنان را مورد تأیید قرار داده است، مطابقت دارد. همچنین، یافته دیگر این پژوهش نشان داد که مؤلفه‌های صلاحیت‌های حرفه‌ای دبیران از توان پیش‌بینی خلاقیت شغلی آنان برخوردارند. این یافته با نتایج به‌دست آمده از پژوهش رحمانی‌فر (۱۳۹۲) و نیز نتایج پژوهش دیگری مبنی بر این که صلاحیت‌های معلمان در میزان به‌کارگیری مهارت‌های تدریس خلاق توسط آنان مؤثر است (Al- Assaf and Awamleh, 2013)، هم‌خوانی دارد. در تبیین یافته‌های پژوهش حاضر می‌توان گفت که برخورداری دبیران از صلاحیت‌های حرفه‌ای در خلاقیت شغلی آنان مؤثر است. به‌عبارت‌دیگر، صلاحیت‌های حرفه‌ای دبیران متشکل از سه بعد صلاحیت‌های شناختی-مهارتی، صلاحیت‌های نگرشی-رفتاری و صلاحیت‌های مدیریتی، مجموعه‌ای از شناخت‌ها و معلومات ضروری در مورد حرفه و موضوع درسی که دبیر تدریس می‌کند، باورها، نگرش‌ها، علاقه‌مندی‌ها و خلقیاتی را که لازمه شغل معلمی است و نیز مجموعه‌ای از مهارت‌های مدیریت و رهبری کلاس درس را در اختیار دبیران می‌گذارد که هرچه میزان این صلاحیت‌ها بیشتر باشد، خلاقیت شغلی آنها افزایش می‌یابد؛ به‌طوری که دبیران برخوردار از صلاحیت‌های حرفه‌ای قادر خواهند بود برای حل مسایل و مشکلاتی که در فرایند یاددهی-یادگیری با آنها مواجه می‌شوند، راه‌حلی جدید، مفید، مناسب، صحیح و قابل دسترس، اکتشافی و ابتکاری ارائه دهند. بنابراین، می‌توان با پرورش و ارتقای صلاحیت‌های حرفه‌ای مختلف در دبیران که خود به نوعی در اجرای برنامه درسی نقش به‌سزایی دارند، موجب افزایش خلاقیت آنان گردید.

در مجموع می‌توان گفت که خلاقیت شغلی دبیران مستلزم برخورداری از مجموعه‌ای از مهارت‌ها و صلاحیت‌ها شامل صلاحیت‌های شناختی-مهارتی، نگرشی-رفتاری و مدیریتی است که براساس نتایج این پژوهش از این بین، صلاحیت نگرشی-رفتاری و بعد از آن صلاحیت شناختی-مهارتی اهمیت بیشتری نسبت به صلاحیت مدیریتی دبیران دارند. به‌طور کلی، برخورداری دبیران از صلاحیت‌های حرفه‌ای و به‌ویژه صلاحیت نگرشی-رفتاری بستر لازم برای پرورش خلاقیت شغلی دبیران را فراهم می‌آورد، زیرا صلاحیت‌های نگرشی-رفتاری که شامل صلاحیت‌هایی همچون تعهد به یادگیری دانش‌آموزان، احترام به برابری فردی دانش‌آموزان، تشخیص و احترام به تفاوت‌های قومی، فرهنگی و مذهبی، تعهد به ارزش‌ها و قوانین جامعه و امثال این‌ها است، پایه و اساسی برای فعالیت معلمان در عرصه آموزش و پرورش می‌باشد و بدون باور و اعتقاد معلمان به چنین صلاحیت‌هایی، فرایند یاددهی-یادگیری مطلوب صورت نمی‌گیرد.

براساس یافته‌های این پژوهش می‌توان نتیجه گرفت که در جامعه مورد مطالعه برای دستیابی به خلاقیت شغلی دبیران، تأکید بر صلاحیت‌های حرفه‌ای اهمیت ویژه‌ای دارد و تحقق این مهم به بسترسازی مناسب، تغییر در الگوی فکری مدیران سطوح بالای آموزش و پرورش و اجرای سیاست‌ها و طرح‌های کلان آموزشی نیاز دارد تا زمینه مساعد برای ارتقای صلاحیت‌های حرفه‌ای دبیران و خلاقیت شغلی آنها را فراهم کند. لذا با توجه به رابطه مثبت و معنادار بین صلاحیت‌های حرفه‌ای دبیران و خلاقیت شغلی آنان و نقش مؤثری که صلاحیت‌های حرفه‌ای در پیش‌بینی خلاقیت شغلی دبیران دارد، پیشنهادهایی به شرح زیر جهت کاربست در نظام آموزش و پرورش پیشنهاد می‌گردد:

۱. ایجاد مرکز سنجش صلاحیت‌های حرفه‌ای دبیران در آموزش و پرورش به‌منظور سنجش میزان صلاحیت‌های حرفه‌ای دبیران و رتبه‌بندی آنها برحسب میزان صلاحیت‌ها

۲. توجه کردن به صلاحیت‌های حرفه‌ای دبیران برای ادامه فعالیت آنان در آموزش و پرورش
۳. اصلاح برنامه‌ها و خط‌مشی‌های استخدام و تربیت معلم برای ورود به خدمت در آموزش و پرورش
۴. انجام نیازسنجی‌ها و برنامه‌ریزی‌های علمی برای ارتقای دانش، صلاحیت‌ها و مهارت‌های حرفه‌ای دبیران
۵. اتخاذ راهبردهای کوتاه‌مدت و بلندمدت برای تربیت و بازآموزی دبیران
۶. برگزاری دوره‌ها و کارگاه‌های آموزشی درباره ارتقای صلاحیت‌های حرفه‌ای و رشد خلاقیت دبیران قبل و ضمن خدمت

این پژوهش همچون هر پژوهش علمی دیگر دارای محدودیت‌هایی است. از جمله محدودیت‌های پژوهش حاضر این است که به جامعه آماری دبیران دوره دوم متوسطه شاخه نظری شهرستان چالوس محدود شده است. لذا، در تعمیم نتایج باید جانب احتیاط را رعایت نمود. بدین منظور پیشنهاد می‌شود تا این پژوهش در شهرها و استان‌های دیگر کشور تکرار شود تا قابلیت تعمیم‌پذیری نتایج افزایش یابد. محدودیت دیگر پژوهش این بود که به دلیل محدودیت زمانی، به گردآوری داده‌ها از طریق پرسشنامه اکتفا شده است که می‌توان در پژوهش‌های آتی این پژوهش را با ابزارهای دیگری مانند مصاحبه و مشاهده انجام داد. همچنین، به سایر پژوهشگران پیشنهاد می‌شود که به بررسی متغیرهای دیگری بپردازند که غیر از صلاحیت‌های حرفه‌ای دبیران بر خلاقیت شغلی آنان تأثیر دارد.

منابع

- احمدی، عباداله، ایرانیان، سیدجواد، پارساژاد، معصومه. (۱۳۹۰). رابطه خلاقیت سازمانی و رضایت شغلی با استرس شغلی در بین کارکنان سازمان جهاد کشاورزی استان فارس. *فصلنامه تازه‌های روان‌شناسی صنعتی/سازمانی*، ۲ (۸)، ۸۴-۷۱.
- ایروانی، شهین، شرفی‌جم، محمدرضا، یاری‌دهنوی، مراد. (۱۳۸۷). چرا معلمان به آموختن فلسفه تعلیم و تربیت نیاز دارند؟ *فصلنامه تعلیم و تربیت*، ۲۴ (۱)، مسلسل ۹۳، ۶۷-۳۳.
- ایزدی، صمد، صالحی‌عمران، ابراهیم، منصوری‌بکی، سیروس. (۱۳۹۱). بررسی صلاحیت‌های حرفه‌ای معلمان مرد دوره متوسطه شاخه علوم انسانی بر مبنای رویکرد سازنده‌گرایی (مورد مطالعه: استان مازندران). *مجله مطالعات آموزش و یادگیری*، ۴ (۱)، پیاپی ۶۲/۲، ۲۸-۱.
- بابایی، رضا. (۱۳۹۳). مقایسه صلاحیت‌های حرفه‌ای و الگوی تدریس مورد استفاده بین معلمان فارغ‌التحصیل از مراکز تربیت معلم و سایر دانشگاه‌ها. پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه محقق اردبیلی.
- حاتم‌زاده، علیرضا، طرخان، رضاعلی، میزانی‌طهرانی‌نژاد، میترا، تحویل‌داری، بهاره، فریبرز، امید. (۱۳۹۵). شناسایی صلاحیت‌های حرفه‌ای مربیان مراکز دولتی آموزش فنی و حرفه‌ای شهر تهران. پنجمین همایش ملی و چهارمین همایش بین‌المللی مهارت‌آموزی و اشتغال، سازمان آموزش فنی و حرفه‌ای کشور، تهران، ۱۸ مرداد ۱۳۹۵.
- حسینی، افضل‌السادات. (۱۳۸۲). بررسی تأثیر برنامه آموزش خلاقیت بر دانش، نگرش و مهارت معلمان. *فصلنامه نوآوری‌های آموزشی*، ۲ (۵)، ۶۶-۵۵.
- حسینی، افضل‌السادات. (۱۳۸۶). بررسی تأثیر برنامه آموزشی خلاقیت معلمان بر خلاقیت پیشرفت تحصیلی و خودپنداره دانش‌آموزان. *فصلنامه نوآوری‌های آموزشی*، ۶ (۲۳)، ۱۶۸-۱۴۷.
- رحمانی‌فرد، رحمت. (۱۳۹۲). بررسی رابطه صلاحیت‌های حرفه‌ای دبیران زبان انگلیسی با احساس خودکارآمدی و خلاقیت. پایان‌نامه کارشناسی ارشد آموزش بزرگسالان، دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه تهران.

دانشگاه آزاد اسلامی
واحد شیراز

- رحیمی، محمدرضا. ۱۳۹۱. آیین‌نامه نظام صلاحیت حرفه‌ای. روزنامه رسمی، ۶۸ (۱۹۷۲۷)، ۳-۱.
- زاهدبابلان، عادل، سیدکلان، سیدمحمد. (۱۳۹۴). بررسی تأثیر جو سازمانی نوآورانه ادراکی بر خودکارآمدی خلاق و رفتار نوآورانه دانشجو-معلمان با استفاده از مدل‌یابی معادلات ساختاری. مدیریت بر آموزش سازمان‌ها، ۴ (۱)، ۱۲۵-۱۰۳.
- ساعتچی، محمود، کامکاری، کامبیر، عسگریان، مهناز. (۱۳۹۳). آزمون‌های روان‌شناختی. چاپ چهارم، تهران: ویرایش.
- سیف، علی‌اکبر. (۱۳۹۵). روان‌شناسی پرورشی نوین: روان‌شناسی یادگیری و آموزش. تهران: دوران.
- عبدالهی، بیژن، دادجوی توکلی، عطیه، یوسلیانی، غلامعلی. (۱۳۹۳). شناسایی و اعتبارسنجی شایستگی‌های حرفه‌ای معلمان اثربخش. فصلنامه نوآوری‌های آموزشی، ۱۳ (۴۹)، ۴۸-۲۵.
- عصاره، علیرضا. (۱۳۸۹). مطالعات تطبیقی آموزش و پرورش دوره اول متوسطه در کشورهای منتخب. چاپ دوم، تهران: یادواره کتاب.
- علی‌پور، مریم. (۱۳۹۰). بررسی رابطه بین صلاحیت‌های حرفه‌ای معلم با خودراهبری دانش‌آموزان مقطع متوسطه شهر بیرجند. پایان‌نامه کارشناسی ارشد برنامه‌ریزی درسی، دانشکده علوم تربیتی و روان‌شناسی، دانشگاه بیرجند.
- غفوری، فرزاد، اشرف‌گنجویی، فریده، دهقان، آیت‌الله، حسینی، سیده مهسا. (۱۳۸۸). ارتباط بین سبک رهبری مدیران با خلاقیت معلمان تربیت بدنی. مدیریت ورزشی، ۲، ۲۳۴-۲۱۵.
- فخاری‌اشرفی، غلامعلی. (۱۳۹۱). تأثیر مهارت‌های اینترنتی بر مهارت‌های حرفه‌ای معلمان دوره متوسطه استان مازندران. فصلنامه فناوری اطلاعات و ارتباطات در علوم تربیتی، ۳ (۲)، ۱۶۰-۱۴۵.
- فرزانه، محمد، پورکریمی، جواد، عزتی، میترا. (۱۳۹۴). بررسی رابطه صلاحیت‌های حرفه‌ای با توانمندی روان‌شناختی دبیران دوره متوسطه شهرستان شیروان. فصلنامه پژوهش در یادگیری آموزشگاهی و مجازی، ۲ (۸)، ۸۸-۶۹.
- کاظم‌پور، اسماعیل، عمویور، مسعود، باباپورواجاری، مریم. (۱۳۹۱). مطالعه تأثیر برنامه‌های مصوب آموزش خلاقیت بر صلاحیت‌های حرفه‌ای معلمان. فصلنامه رهبری و مدیریت آموزشی، ۶ (۳)، ۱۲۷-۱۰۹.
- کریمی، فریبا. (۱۳۸۷). مطالعه صلاحیت‌های حرفه‌ای معلمان دوره ابتدایی. فصلنامه رهبری و مدیریت آموزشی، ۲ (۴)، ۱۶۶-۱۵۱.
- محرابی، جواد، رهنما، افشین، درستی، علی، علایی، عباس. (۱۳۹۱). بررسی رابطه بین خلاقیت کارکنان و اثربخشی سازمانی. علوم رفتاری، ۴ (۱۱)، ۶۰-۴۳.
- محمدی، مریم، میرزمانی، سیدمحمود، آزادیکتا، مهنراز. (۱۳۹۴). رابطه خلاقیت مدیران با اثربخشی معلمان مدارس ابتدایی دخترانه شهرستان رباط کریم. فصلنامه مشاوره و روان‌درمانی، ۴ (۱۶)، ۳۸-۲۵.
- ملایی‌نژاد، اعظم. (۱۳۹۱). صلاحیت‌های حرفه‌ای مطلوب دانشجو معلمان دوره آموزش ابتدایی. نوآوری‌های آموزشی، ۱۱ (۴۴)، ۶۲-۳۳.
- موسی‌پور، نعمت‌الله. (۱۳۹۰). مبانی برنامه‌ریزی آموزش متوسطه. چاپ سوم، مشهد: به‌نشر.

Abe, Th. O. (2014). The effect of teachers' qualifications on students' performance in mathematics. *Sky Journal of Educational Research*, 2(1), 10 – 14.

Al-Assaf, J.A.Al., & Awamleh, H.S. (2013). Degree of Creative Teaching Skills Used by Teachers Practicing Social Studies in Jordan in Light of the Variables of Qualification, Experience and Gender. *Journal of Education and Practice*, 4(7), 80-87.

96170-82201

دانشگاه آزاد اسلامی
واحد شیراز

16 Nov 2017

- Aschenbrener, M.S., Terry Jr., R., & Torres, R.M. (2010). Creative and effective teaching behaviors of university instructors as perceived by students. *Journal of Agricultural Education*, 51(3), 64–75.
- Huntly, H. (2008). Teachers' work: Beginning teachers' conceptions of competence. *The Australian Educational Researcher*, 35(1), 125–145.
- Meri, M., & Ilsley, P.J. (2006). Teacher education, school effectiveness and improvement: A study of academic and professional qualification on teachers' job effectiveness in Nigerian secondary schools. Faculty of Behavioural Sciences, University of Helsinki.
- Vesamavibool, S., Urwongse, S., Hanpanich, B., Thongnour, D., & Watcharin, K. (2015). The Comparative Study of Professional Standards for Thai Teachers and For Asean Teachers. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 191, 2280 – 2284.
- Yusuf, H.O., & Dada, A.A. (2016). Impact of teachers' qualification and experience on the performance of students in colleges of education in Kaduna state, Nigeria. *The Online Journal of Quality in Higher Education*, 3(2), 52-61.